

Ruch oporu na Ziemi Olkuskiej 1939 – 1945

W dniu 1 września 1939 r. Niemcy hitlerowskie napadły na Polskę nie wypowiadając wojny. Niemcy bombardowali Ziemię Olkuską, w tym dworce kolejowe w Bukownie, Olkuszu i Wolbromiu. Pilot ppor. Władysław Gnyś nad Żuradą stracił dwa niemieckie bombowce. W dniu 17 września 1939 r. od wschodu wkroczyły do Polski wojska radzieckie, mordując polskich oficerów i polską inteligencję.

Powiat olkuski został przez Niemców podzielony: jego część zachodnią i Olkusz, wcielono do Rzeszy a część wschodnią włączono do Generalnego Gubernatorstwa.

Na Ziemi Olkuskiej Niemcy rozpoczęli prześladować Polaków.

Polacy ginęli na froncie, byli przez Niemców zabijani i rozstrzeliwani, ginęli w niemieckich, hitlerowskich obozach koncentracyjnych, jak również na robotach przymusowych.

Jednocześnie działał Ruch Oporu i zaczęła się organizować partyzantka.

Przyjrzyjmy się stratom, jaki ponieśli Polacy na Ziemi Olkuskiej podczas okupacji hitlerowskiej.

Wymieńmy ówczesne **miejsowości Ziemi Olkuskiej, które poniosły znaczne straty w ludziach i majątku, spowodowane represjami niemieckiego okupanta.**

Gmina Bolesław:

Bolesław (osada, była spacyfikowana przez Niemców); **Bukowno** (wieś); **Hutki** (wieś, tu m. in. w dniu 15 czerwca 1944 Niemcy spalili całą osadę nad rzeką Białą); **Krażek** (wieś); **Krzykawa** (wieś, tu m. in. spalono domostwa, budynki gospodarcze a kilkanaście osób wysiedlono); **Krzykawka** (wieś); **Laski** (wieś); **Małobądz** (wieś); **Podlipie** (wieś); **Ujków Nowy** (wieś); **Ujków Stary** (wieś); **Wodaça** (wieś).

Gmina Jerzmanowice – (wskutek silnego ruchu oporu, ludność była szczególnie prześladowana, m. in. przez pacyfikacje, aresztowania, mordy):

Gotkowice (wieś); **Jerzmanowice** (wieś); **Łazy** (16 lipca 1943 r. Niemcy przeprowadziły pacyfikację wsi Łazy); **Sąspów** (wieś); **Szklary** (wieś w 1944 r. spacyfikowana przez Niemców).

Gmina Klucze – działały tu organizacje konspiracyjne, ludność poniosła ciężkie straty):

Bogucin Duży (wieś); **Bydlin** (wieś była spacyfikowana przez Niemców); **Chechło** (wieś, była spacyfikowana przez Niemców); **Cieślin** (wieś, była spacyfikowana przez Niemców); **Golczowice** (wieś); **Jaroszowiec** (wieś); **Klucze** (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Kolbark** (wieś); **Kwaśniów Dolny** (wieś); **Kwaśniów Górny** (wieś); **Rodaki** (wieś, spacyfikowana przez Niemców); **Ryczówek** (wieś).

Gmina Olkusz:

Bogucin Mały (wieś); **Braciejówka** (wieś, spacyfikowana przez Niemców); **Gorenice** (wieś); **Kosmolów** (wieś); **Niesułowice** (wieś); **Olewin** (wieś); **Wiśliczka** (wieś); **Osiek** (wieś, 9 stycznia 1945 r. spacyfikowana przez Niemców); **Podlesie** (wieś); **Pomorzany** (wieś); **Rabsztyn** (wieś); **Sieniczno** (wieś); **Skalskie** (wieś, stąd pochodził inż. Antoni Kocjan, który rozszyfrował tajemnicę niemieckiej broni V-1, został zamordowany na Pawiaku); **Witeradów** (wieś); **Zawada** (wieś); **Zederman** (wieś); **Zimnodół** (wieś, spacyfikowana przez Niemców); **Żurada** (wieś).

Gmina Pilica – była terenem silnej działalności partyzanckiej i konspiracyjnej:

Biskupice (wieś, 12 stycznia 1934 r. razem z Pilicą zostały spacyfikowane przez Niemców); **Cisowa** (wieś, spacyfikowana przez Niemców); **Dobra** (wieś, spacyfikowana przez Niemców); **Dobra – Kolonia** (wieś, spacyfikowana przez Niemców); **Dobraków** (wieś, spacyfikowana przez Niemców); **Dzwono-Sierbowice** (wieś); **Dzwonowice** (wieś); **Jasieniec** (wieś); **Kidów** (wieś, spacyfikowana przez Niemców); **Kleszczowa** (wieś, we wrześniu 1939 r. rozegrała się tutaj bitwa, w której zginęli polscy żołnierze); **Kocikowa** (wieś, spacyfikowana przez Niemców); **Pilica** (osada, została spacyfikowana przez Niemców, Polacy zostali rozstrzelani przy tzw. ścianie śmierci murów zamku w Pilicy); **Przychody** (wieś); **Siadczka** (wieś, została trzykrotnie spacyfikowana przez Niemców); **Sierbowice** (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Strzegowa** (wieś); **Sławniów** (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Smoleń** (wieś); **Solca** (wieś); **Szyce** (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Szypowice** (wieś); **Wierbka** (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Wierzbica** (wieś, tu Niemcy m. in. zamordowali Józefa Kontisa – wybitnego działacza chłopskiego); **Zarzecze** (wieś); **Złożeniec** (wieś, w kwietniu 1944 r. została spacyfikowana przez Niemców).

Gmina Przegonia – aktywnie działał tu polski ruch oporu, wsie kilkakrotnie spacyfikowano:

Czubrowice (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Przegonia** (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Raławice** (wieś, została spacyfikowana przez Niemców).

Gmina Skąta – (działał tu aktywnie ruch oporu, w dniu 5 września 1939 r. Niemcy doszczętnie spaliły Skąkę za spalenie przez lokalną ludność kukły Hitlera):

Barbarka (wieś, została doszczętnie spacyfikowana przez Niemców); **Cianowice** (wieś); **Grodzisko** (wieś); **Maszyce** (wieś); **Minoga** (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Władysław** (wieś); **Nowa Wieś** (wieś); **Ojców** (wieś); **Poręba Laskowska** (wieś, w dniu 15 sierpnia 1944 r. została spacyfikowana przez Niemców); **Przybistowice** (wieś, w dniu 15 sierpnia 1944 r. została spacyfikowana przez Niemców); **Skąta** (wieś, w dniach 16 i 17 maja 1943 r. Niemcy skazali na zagładę wszystkich Żydów mieszkających w Skale); **Smardzowice** (wieś); **Sobiesęki** (wieś, jesienią 1943 r. została spacyfikowana przez Niemców); **Szczodrkowice** (wieś, została spacyfikowana przez Niemców).

Gmina Sułoszowa – działał tu silny ruch oporu:

Sułoszowa I (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Sułoszowa II** (wieś, w związku ze znajdującymi się tutaj fortyfikacjami Niemcy stawili tu w styczniu 1945 r. silny opór); **Sułoszowa III** (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Wielmoża** (wieś); **Wola Kalinowska** (wieś).

Gmina Trzyciąż – działała tu silna i świetnie zorganizowana partyzantka:

Glanów (wieś); **Imbramowice** (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Jangrot** (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Michałówka** (wieś); **Sucha** (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Ściborzyce** (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Tarnawa** (wieś); **Trzyciąż** (wieś, została w dniu 7 sierpnia 1944 r. spacyfikowana przez Niemców, rozegrała się tutaj bitwa pomiędzy partyzantami a Niemcami); **Zadroże** (wieś, znajdowała się tutaj siedziba gminnego dowództwa konspiracyjnego).

Gmina Wolbrom – działał tu silny i dobrze zorganizowany ruch oporu:

Brzozówka (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Budzyń** (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Chełm** (wieś); **Chrzastowice** (wieś); **Dłużec** (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Domaniewice** (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Gołaczewy** (wieś); **Jeżówka** (wieś); **Kąpiele Wielkie** (wieś); **Kąpiołki** (wieś); **Lgota Wielka** (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Lgota Wolbromska** (wieś); **Łobzów** (wieś, w 1944 r. została spacyfikowana przez Niemców); **Miechówka** (wieś); **Podlesice** (wieś); **Poręba Dzierżna** (wieś, dniu 7 sierpnia 1944 r. podczas pacyfikacji wszyscy mężczyźni zostali przez Niemców zamordowani); **Poręba Górna** (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Strzegowa** (wieś); **Sulistawice** (wieś); **Wierzchowisko** (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Załęże** (wieś); **Zarzecze** (wieś, w dniu 19 sierpnia 1944r. została spacyfikowana przez Niemców); **Zasępiec** (wieś).

Gmina Żarnowiec – silnie działał tu ruch oporu:

Brzeziny (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Chlina** (w 1939 r. podczas bitwy z Niemcami, cały oddział wojska polskiego zginął; wieś została spacyfikowana przez Niemców); **Jeziorowice** (wieś); **Koryczany** (wieś); **Łany Małe** (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Łany Średnie** (wieś, kilkakrotnie była pacyfikowana przez Niemców); partyzanci stoczyli tu walkę z Niemcami); **Łany Wielkie** (wieś, miała tu miejsce zacięta walka partyzantów z Niemcami, którzy ponieśli duże straty); **Małoszyce** (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Otola** (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Udórz** (wieś, rozegrała się tu walka pomiędzy żołnierzami „Parasola” a Niemcami); **Wola Libertowska** (wieś, została spacyfikowana przez Niemców); **Żarnowiec** (osada, została spacyfikowana przez Niemców).

Miasto Bukowno

Miasto Bukowno obejmuje dawną osadę Bukowno, oraz wsie Starczynów i Bór Biskupi. W dniu 24 października 1944 r. wieś Bór Biskupi została spacyfikowana przez Niemców.

Miasto Olkusz

W mieście Olkusz działał prężny ruch oporu.

W lipcu 1940 r. miała tu miejsce martyrologia mężczyzn - mieszkańców miasta – Krwawa Środa. Niemcy wywlekali z domów mężczyzn w wieku od 14 do 55 lat i spędzili ich na rynek i pobliskie place. Tu kazali im się położyć i katowali ich gumowymi pałkami. W domach Niemcy dokonywali rewizji i znęcali się nad kobietami i dziećmi.

Niemcy eksterminowali też ok. 5 tys. olkuskich Żydów. Zgromadzili ich w olkuskim getcie a potem wywieźli pociągami do obozów zagłady.

Z powiatu olkuskiego Niemcy zamordowali ok. 15 tyś. Żydów.

Miasto Sławków

Sławków był kilka razy pacyfikowany przez Niemców.

Miasto Wolbrom

Wolbrom był siedzibą tajnej polskiej organizacji a jednocześnie siedzibą oddziału niemieckiej policji i gestapo. Stosowano tu częściej niż gdzie indziej bestialskie represje wobec Polaków.

Na terenie powiatu olkuskiego, znajdowały się tu **niemieckie, hitlerowskie obozy pracy**, w miejscowościach: **Brzeziny** (gmina Żarnowiec) – obóz dla jeńców radzieckich, **Chrzastowice** (gmina Wolbrom), **Łany Małe** (gmina Żarnowiec), **Łany Wielkie** (gmina Żarnowiec), **Małoszyce** (gmina Żarnowiec), **Michałówka** (gmina Trzyciąż), **Wolbrom** (miasto) dwa obozy dla Żydów, **Żarnowiec** (miasto) – dwa obozy.

Ponad to w **Pilicy** mieściło się więzienie śledcze a w **Olkuszu** – istniał obóz jeniecki.

Źródło:

-Ząbczyński Stefan, Ruch oporu i straty w ludności cywilnej na Ziemi Olkuskiej 1939 – 1945, Olkusz, Muzeum Pożarnictwa Ziemi olkuskiej, 1999.

Oprac. Iwona Rams